

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารได้ถูกพัฒนาขึ้นอย่างรวดเร็วในปัจจุบันและได้ถูกนำมาใช้งานกันอย่างแพร่หลาย โดยช่วยให้ระบบการทำงานต่าง ๆ ขยายขอบเขตการทำงานออกไปได้อย่างกว้างขวาง ลดการทำงานที่ซ้ำซ้อน ทำให้การทำงานมีความสะดวกและรวดเร็วมากยิ่งขึ้น ส่งผลให้องค์กรต่าง ๆ ต้องมีการปรับตัวและนำเทคโนโลยีดังกล่าวเข้ามาประยุกต์ใช้งานในหน่วยงานของตนเอง เพื่อสนองความต้องการของผู้เข้ามาใช้บริการได้มากยิ่งขึ้น

ระบบสารสนเทศชุมชน (Community Informatics : CI) คือ ระบบข้อมูล สารสนเทศ และความรู้ที่มุ่งเน้นในการสร้างประชาสังคม ให้สามารถบริหารจัดการตนเองแก้ปัญหาต่างๆ ในชีวิตประจำวันเพื่อให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น รวมถึงการสนับสนุนการพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (ICTs) เป็นเครื่องมือที่สำคัญในการขับเคลื่อนให้ชุมชนสามารถบรรลุเป้าหมายของการพัฒนาในด้านต่างๆ เช่น ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม และความแตกต่างทางด้านวัฒนธรรม ระบบสารสนเทศชุมชนนั้นก็คือระบบสารสนเทศแบบหนึ่งที่ถูกพัฒนาขึ้นเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชนโดยชุมชนเอง แต่ในปัจจุบันคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตมีการใช้งานอย่างกว้างขวางครอบคลุมทุกภาคส่วน รวมถึงในชุมชน จึงส่งผลให้ระบบสารสนเทศชุมชนได้ปรับวิธีการทำงานไปสู่ดิจิทัล (Digital) มากขึ้น

ในปัจจุบันการจัดเก็บข้อมูลของชุมชนมีจำนวนมาก เช่น ข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) ซึ่งเป็นข้อมูลเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิต ข้อมูลการพัฒนาหมู่บ้าน (กชช.2 ค) ข้อมูลด้านแรงงาน ด้านปศุสัตว์ การประกอบอาชีพ สุขภาวะอนามัย แต่ข้อมูลที่จัดเก็บได้มีการนำไปใช้ประโยชน์เฉพาะในวงแคบๆ กล่าวคือ หน่วยงานราชการที่รับผิดชอบจะรับทราบข้อมูลเฉพาะในส่วนรับผิดชอบขาดการบูรณาการด้านข้อมูล สารสนเทศ นอกจากนี้ข้อมูลด้านอื่นๆ ของชุมชน เช่น ทุนทางสังคม ประชาชนชาวบ้าน ภูมิปัญญาท้องถิ่น กองทุนชุมชน องค์กรประชาชน โครงสร้างและองค์ประกอบของชุมชน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมภายในชุมชน ยังขาดผู้รับผิดชอบในการจัดเก็บรวบรวมและนำมาใช้ในการพัฒนาชุมชนให้เกิดประสิทธิภาพ การพัฒนาชุมชนจะต้องมีการพัฒนาในทุกๆ ด้านไปพร้อมกัน

จากการศึกษาข้อมูลจากพัฒนาชุมชนในเขตอำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า กระบวนการจัดทำสารสนเทศชุมชนในเขตอำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์ ในระยะที่ผ่านมายังไม่ตอบสนองความต้องการของชุมชนได้ คนในชุมชนยังไม่ให้ความสำคัญในการจัดระบบข้อมูล ขาดการมีส่วนร่วมในการกำหนดรูปแบบของข้อมูลที่จะนำเสนอ ข้อมูลที่นำเสนอยังไม่ตอบสนองความต้องการของผู้ใช้ เป็นการเสนอข้อมูลภายใต้การกำกับของเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบ ซึ่งต้องการนำเสนอข้อมูลในส่วนที่เกี่ยวข้องกับ การทำงานของตนเอง ปัญหาในการจัดทำสารสนเทศชุมชน ด้านการจัดเก็บข้อมูล ไม่มีการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบ และกำหนดขอบเขตของการจัดเก็บข้อมูล ข้อมูลกระจัดกระจาย ข้อมูลไม่ถูกต้องครบถ้วน อาศัยข้อมูลจากแหล่งข้อมูลที่มีอยู่เดิม การตรวจสอบข้อมูล ไม่มีการ

ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล ข้อมูลบางอย่างไม่สามารถระบุแหล่งที่มาได้ การวิเคราะห์และประมวลผลข้อมูล มีการประมวลผลข้อมูลเบื้องต้นแต่ข้อมูลที่น่าเสนอไม่มีการเชื่อมโยงกัน ชุมชนไม่สามารถวิเคราะห์ข้อมูลและนำไปใช้ประโยชน์ได้ การเก็บรักษา ไม่มีผู้รับผิดชอบในการเก็บรักษา ไม่มีสถานที่เก็บรักษา

องค์การบริหารส่วนตำบลเมืองแก อำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์ เป็นตำบลเป้าหมายในการจัดทำสารสนเทศชุมชน เนื่องจาก มีแหล่งข้อมูลที่เป็นประโยชน์เป็นจำนวนมาก จากการศึกษาข้อมูลจากเจ้าหน้าที่ในองค์การบริหารส่วนตำบล พบว่า กระบวนการจัดทำสารสนเทศชุมชนของ องค์การบริหารส่วนตำบลเมืองแก ยังไม่ตอบสนองความต้องการของชุมชนได้ คนในชุมชนยังไม่ให้ความสำคัญในการจัดระบบข้อมูล ขาดการมีส่วนร่วมในการกำหนดรูปแบบของการนำเสนอข้อมูล ข้อมูลที่น่าเสนอยังไม่ตอบสนองความต้องการของผู้ใช้สารสนเทศ ไม่มีผู้รับผิดชอบในการเก็บรักษา และไม่มีการนำสารสนเทศมาใช้ประโยชน์ ซึ่ง การนำข้อมูลมาจัดทำสารสนเทศชุมชนก่อให้เกิดประโยชน์ในการวิเคราะห์ สภาพของชุมชนแบบองค์รวม การกำหนดยุทธศาสตร์ในการพัฒนาชุมชน การวิเคราะห์จุดอ่อนจุดแข็งของชุมชน การจัดทำแผนชุมชน โดยคนของชุมชนเอง ซึ่งจะทำให้ ชุมชนเข้มแข็งพึ่งตนเองได้ต่อไป สารสนเทศชุมชนยังมีประโยชน์ ต่อหน่วยงานราชการ องค์กร เอกชน ประชาชนทั้งภายในและภายนอกชุมชน สารสนเทศชุมชนเป็นการนำเสนอข้อมูล ข่าวสาร เพื่อเป็นประโยชน์ต่อบุคคล และชุมชน ซึ่งจะเปนต์นแบบการใช้สารสนเทศชุมชนในการพัฒนาชุมชนได้ จากความสำคัญดังกล่าว คณะผู้วิจัยจึงมีแนวคิดจะดำเนินการพัฒนาระบบสารสนเทศชุมชนขึ้น โดยองค์ประกอบของระบบสารสนเทศของชุมชน ประกอบด้วย 2 ส่วน คือ ระบบสารสนเทศ (Information System) หมายถึง กลุ่มของระบบงานที่พัฒนาขึ้นที่ประกอบไปด้วยระบบคอมพิวเตอร์ และเครื่องมือ (Hardware & Equipment) ระบบโปรแกรมข้อมูลและสื่อต่างๆ (Software & Multimedia) ที่ทำหน้าที่ในการสร้าง รวบรวม ประมวล เพื่อใช้ในการวางแผน การพัฒนา และการตัดสินใจ พัฒนาในรูปแบบโปรแกรมประยุกต์บนเว็บ (Web Application) 2) ข้อมูลชุมชน (Community profiling) ประกอบด้วย (1) ข้อมูลสถิติด้านประชากร (Statistical data) คือ ข้อมูลประชากรและที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลประชากร ได้แก่ ข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) ข้อมูลการพัฒนาหมู่บ้าน (กชช.2 ค) รายได้และอาชีพ การศึกษา เป็นต้น ซึ่งข้อมูลส่วนนี้ได้มาจากการสำรวจและปรับปรุงให้ทันสมัยอยู่ตลอดเวลาโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (2) ข้อมูลสารสนเทศด้านเศรษฐกิจ และสังคม (Socio-economic information) ได้แก่ ข้อมูลด้านแรงงาน ด้านปศุสัตว์ การประกอบอาชีพ สุขภาวะอนามัย ผลิตภัณฑ์มวลรวม ประเภทของธุรกิจชุมชน การให้บริการในชุมชน กฎหมาย กฎระเบียบของชุมชน เป็นต้น (3) ข้อมูลปัญหาในท้องถิ่น (Local issues) ได้แก่ การด้อยพัฒนา การว่างงาน คนยากจน เป็นต้น และ (4) มุมมองของชุมชน (Residents viewpoints) ได้แก่ จดหมายประกาศ หนังสือพิมพ์ท้องถิ่น และวิทยุชุมชน ข้อมูลจากกลุ่มบุคคล ข้อมูลที่ไม่เป็นทางการที่ได้จากการสังเกต เป็นต้น เพื่อเป็นแนวทางในการแก้ปัญหาและจัดทำระบบสารสนเทศชุมชน ให้มีประโยชน์และตอบสนองความต้องการของผู้ใช้สารสนเทศของชุมชนเพื่อส่งเสริมให้ชุมชนเข้มแข็งพึ่งตนเองได้ต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาข้อมูลชุมชน สภาพปัญหาและความต้องการในการพัฒนาระบบสารสนเทศชุมชน องค์การบริหารส่วนตำบลเมืองแก อำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์

2.2 เพื่อพัฒนาระบบสารสนเทศชุมชนที่มีประสิทธิภาพและตอบสนองความต้องการของชุมชน เพื่อส่งเสริมให้ชุมชนเข้มแข็ง

2.3 เพื่อประเมินผลความพึงพอใจต่อการใช้ระบบสารสนเทศชุมชน องค์การบริหารส่วนตำบลเมืองแก อำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์

3. คำถามวิจัย

3.1 สภาพปัญหาและความต้องการในการพัฒนาระบบสารสนเทศชุมชนเป็นอย่างไร

3.2 รูปแบบการจัดการสารสนเทศชุมชนที่ตอบสนองความต้องการของชุมชน มีขั้นตอนอย่างไร

3.3 ผู้นำชุมชน ตัวแทนครัวเรือน และบุคลากรในองค์การบริหารส่วนตำบลเมืองแก อำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์ มีความพึงพอใจในการใช้ระบบสารสนเทศชุมชนในระดับใด

4. ขอบเขตของการวิจัย

ในการวิจัยในครั้งนี้ มีขอบเขตของโครงการวิจัยดังนี้

4.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

การพัฒนาระบบสารสนเทศชุมชน : องค์การบริหารส่วนตำบลเมืองแก อำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์ ผู้วิจัยกำหนดเนื้อหาที่ต้องศึกษาเพื่อเป็นข้อมูลในการพัฒนาระบบสารสนเทศชุมชน โดยระบบสารสนเทศของชุมชน ประกอบด้วย 2 ส่วน คือ

4.1.1 ระบบสารสนเทศ (Information System) หมายถึง กลุ่มของระบบงานที่พัฒนาขึ้น ที่ประกอบไปด้วยระบบคอมพิวเตอร์และเครื่องมือ (Hardware & Equipment) ระบบโปรแกรมข้อมูลและสื่อต่างๆ (Software & Multimedia) ที่ทำหน้าที่ในการสร้าง รวบรวม ประมวล เพื่อใช้ในการวางแผน การพัฒนา และการตัดสินใจ พัฒนาในรูปแบบโปรแกรมประยุกต์บนเว็บ (Web Application) โดยใช้หลักการพัฒนาระบบ ภาษาที่ใช้คือภาษา PHP ฐานข้อมูลที่ใช้คือ MySQL

4.1.2 ข้อมูลชุมชน (Community profiling) ประกอบด้วย

4.1.2.1 ด้านข้อมูลทั่วไป

4.1.2.2 ด้านการศึกษา

- 4.1.2.3 ด้านแหล่งน้ำ
- 4.1.2.4 ด้านเศรษฐกิจ
- 4.1.2.5 ด้านโครงสร้างพื้นฐานและการบริการ
- 4.1.2.6 ด้านสาธารณสุข
- 4.1.2.7 ด้านศิลปวัฒนธรรมและการท่องเที่ยว
- 4.1.2.8 ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- 4.1.2.9 ด้านการมีส่วนร่วมและความเข้มแข็งในชุมชน
- 4.1.2.10 ด้านวางแผนงานและโครงการ
- 4.1.2.11 ด้านสภาพปัญหาและความต้องการภายในชุมชน
- 4.1.2.12 ด้านสาธารณภัย

4.2 ขอบเขตด้านพื้นที่

ศึกษาข้อมูลชุมชน สภาพปัญหาและความต้องการในการพัฒนาระบบสารสนเทศชุมชน ในองค์การบริหารส่วนตำบลเมืองแก อำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์ จำนวน 19 หมู่บ้าน ประกอบไปด้วย

- หมู่ที่ 1 บ้านเมืองแก
- หมู่ที่ 2 บ้านยางโตน
- หมู่ที่ 3 บ้านหนองดุม
- หมู่ที่ 4 บ้านหนองนกเกรียน
- หมู่ที่ 5 บ้านหนองเชือก
- หมู่ที่ 6 บ้านหนองปลาแดก
- หมู่ที่ 7 บ้านหนองควน
- หมู่ที่ 8 บ้านกระทุ่ม
- หมู่ที่ 9 บ้านโนนกลาง
- หมู่ที่ 10 บ้านหนองกรูดพัฒนา
- หมู่ที่ 11 บ้านนกยูง
- หมู่ที่ 12 บ้านหัวช้าง
- หมู่ที่ 13 บ้านหนองปลาแดกน้อย
- หมู่ที่ 14 บ้านเมืองแกใต้
- หมู่ที่ 15 บ้านเมืองแกเหนือ
- หมู่ที่ 16 บ้านยางโตนเหนือ
- หมู่ที่ 17 บ้านเมืองแกเดิม
- หมู่ที่ 18 บ้านหัวช้างน้อย
- หมู่ที่ 19 บ้านนกกกระเรียนใหญ่

4.3 ขอบเขตด้านประชากร

4.3.1 ระยะเวลาที่ 1 ศึกษาข้อมูลชุมชน สภาพปัญหาและความต้องการในการพัฒนาระบบสารสนเทศชุมชน

4.3.1.1 ประชากร ผู้นำชุมชน ภายในหมู่บ้าน ในองค์การบริหารส่วนตำบลเมืองแก อำเภอ สดึก จังหวัดบุรีรัมย์ จำนวน 19 หมู่บ้าน

4.3.1.2 กลุ่มตัวอย่าง ผู้นำชุมชน ในองค์การบริหารส่วนตำบลเมืองแก อำเภอ สดึก จังหวัดบุรีรัมย์ จำนวน 19 หมู่บ้าน รวมทั้งสิ้น 76 คน โดยการเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง (Positive Sampling) และทำการสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ด้วยวิธีการจับฉลาก ดังนี้

- 1) ผู้ใหญ่บ้าน หมู่บ้านละ 1 คน รวม 19 คน
- 2) คณะกรรมการหมู่บ้าน หมู่บ้านละ 1 คน รวม 19 คน
- 3) อาสาสมัครในหมู่บ้าน ได้แก่ อาสาพัฒนาชุมชน อาสาสมัคร

สาธารณสุขประจำหมู่บ้าน หมู่บ้านละ 1 คน รวม 19 คน

- 4) จากตัวแทนกลุ่ม องค์กรในหมู่บ้าน หมู่บ้านละ 1 คน รวม 19 คน

4.3.2 ระยะที่ 2 การพัฒนาและใช้ระบบสารสนเทศชุมชนสารสนเทศ

4.3.2.1 ประชากร ผู้นำชุมชน ตัวแทนครัวเรือน และบุคลากรในองค์การบริหารส่วนตำบลเมืองแก อำเภอ สดึก จังหวัดบุรีรัมย์ จำนวน 19 หมู่บ้าน

4.3.2.2 กลุ่มตัวอย่าง ผู้นำชุมชน ตัวแทนครัวเรือน และบุคลากรในองค์การบริหารส่วนตำบลเมืองแก อำเภอสดึก จังหวัดบุรีรัมย์ จำนวน 76 คน ได้มาโดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Positive Sampling)

4.3.3 ระยะที่ 3 การประเมินผล

ประเมินความพึงพอใจต่อการใช้ระบบสารสนเทศชุมชนขององค์การบริหารส่วนตำบลเมืองแก อำเภอสดึก จังหวัดบุรีรัมย์

4.3.3.1 ประชากร ได้แก่ ผู้นำชุมชน ตัวแทนครัวเรือน และบุคลากรในองค์การบริหารส่วนตำบลเมืองแก อำเภอสดึก จังหวัดบุรีรัมย์ จำนวน 19 หมู่บ้าน จำนวน 2,420 ครัวเรือน (องค์การบริหารส่วนตำบลเมืองแก. 2555 : 5)

4.3.3.2 กลุ่มตัวอย่าง ผู้นำชุมชน ตัวแทนครัวเรือน และบุคลากรในองค์การบริหารส่วนตำบลเมืองแก อำเภอสดึก จังหวัดบุรีรัมย์ จำนวน 19 หมู่บ้าน กำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางเครจซี่มอร์แกน (Krejcie & Morgan. 1970) จำนวน 331 คน และใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Positive Sampling)

5. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

5.1 ทราบข้อมูลและความต้องการการพัฒนาระบบสารสนเทศชุมชน

5.2 ได้แนวทางในการพัฒนาระบบสารสนเทศชุมชน เพื่อส่งเสริมให้ชุมชนเข้มแข็งสามารถพึ่งตนเองได้

5.3 ได้ระบบสารสนเทศชุมชนที่มีประสิทธิภาพเพื่อสนับสนุนการทำงานขององค์การบริหารส่วนตำบล

5.4 ทราบผลการประเมินความพึงพอใจต่อการใช้ระบบสารสนเทศชุมชนเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาระบบสารสนเทศในชุมชนอื่นๆ